

Szczecin 10. 04. 2025 r.

Teresa Żółkowska

Katedra Pedagogiki Specjalnej

Uniwersytet Szczeciński

Ocena pracy doktorskiej

pt. *Normalizacja środowiska społecznego matek z głębszą niepełnosprawnością intelektualną*
przygotowanej przez mgr Agnieszkę Teklińską pod opieką naukową prof. dr hab. Amadeusza
Krause

Uwagi ogólne

Praca doktorska mgr Agnieszki Teklińskiej jest wartościowym i nowatorskim ujęciem złożonego, rzadko podejmowanego zagadnienia. Doktorantka podejmuje problematykę o wysokim stopniu złożoności społecznej, etycznej i metodologicznej, trafnie wskazując na istniejącą lukę badawczą w zakresie jakościowych analiz życia kobiet z głębszą niepełnosprawnością intelektualną, pełniących rolę matek. Praca nie tylko uzupełnia braki w dotychczasowej literaturze, lecz także stwarza przestrzeń do pogłębionej dyskusji nad praktycznymi aspektami wsparcia osób z niepełnosprawnością intelektualną, podkreślając ich prawo do realizowania podstawowych ról społecznych, takich jak macierzyństwo. Największym atutem ocenianej rozprawy jest spójne i umiejętne połączenie refleksji teoretycznej, krytycznej analizy literatury przedmiotu oraz rzetelnie przeprowadzonych badań empirycznych.

Dysertacja składa się z sześciu rozdziałów i liczy łącznie 509 stron (razem z Bibliografią). Jej struktura jest przejrzysta i logiczna, a kolejne rozdziały stopniowo wprowadzają czytelnika w analizy teoretyczne, metodologiczne i empiryczne. Poszczególne rozdziały noszą tytuły:

1. *Normalizacja środowiska społecznego*
2. *Środowisko społeczne osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną*
3. *Dorosłość osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną w dyskursie naukowym i praktyce pedagogicznej – wybrane aspekty*
4. *Metodologiczne podstawy badań nad normalizacją środowiska społecznego matek z głębszą niepełnosprawnością intelektualną*
5. *Funkcjonowanie matek z głębszą niepełnosprawnością intelektualną w obszarach normalizacji środowiska społecznego – wyniki analizy jakościowej*
6. *Refleksje i dyskusja z wynikami badań*

Całość kończy *Bibliografia*, zawierająca wszystkie cytowane źródła.

Dokonując ogólnej oceny pracy pragnę podkreślić, że sposób usystematyzowania problematyki jest prawidłowy. Zagadnienia prezentowane w rozdziałach a następnie dogłębnie analizowane w podrozdziałach pozwalają na dostrzeżenie różnych wymiarów analizowanych zagadnień. Umiejętne łączenie teoretycznych ujęć, doniesień z badań, założeń metodologicznych i analizy materiału empirycznego stanowi duży walor recenzowanej pracy.

Uwagi szczegółowe

W dalszej części oceny odniosę się do poszczególnych fragmentów dysertacji - rozdziałów, w kolejności w jakiej zostały zamieszczone. Oceniając skupię się na wskazaniu znaczących (w mojej ocenie) zagadnień.

Pierwszy rozdział pracy zatytułowany *Normalizacja środowiska społecznego*, zawiera wnikliwą analizę teoretyczną koncepcji normalizacji. Mgr Agnieszka Teklińska szczegółowo przedstawia kluczowe definicje oraz różnorodne interpretacje tego zjawiska, odwołując się do myśli znaczących teoretyków, takich jak Michel Foucault, Wolf Wolfensberger i Bengt Nirje. Szczególnie podkreśla wkład prof. dr hab. Amadeusza Krause, którego badania i koncepcje stanowią ważny punkt odniesienia dla przyjętej koncepcji badań. Doktorantka dokonuje także przeglądu wyników badań dotyczących różnych aspektów normalizacji, ukazując jej istotność zarówno w kontekście historycznym, jak i współczesnym. Walorem tego rozdziału jest

holistyczne podejście do analizy teoretycznej oraz krytyczna refleksja nad praktycznymi implikacjami omawianych teorii. Szeroka znajomość literatury oraz umiejętność łączenia zagadnień w sposób interdyscyplinarny tworzy solidne teoretyczne podstawy do dalszych analiz empirycznych, co świadczy o wysokim poziomie naukowym i zasługuje na wyróżnienie.

Drugi rozdział rozprawy pt. *Środowisko społeczne osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną* poświęcony jest analizie środowiska życia omawianych osób. Mgr Agnieszka Teklińska szczegółowo opisuje różnorodne modele niepełnosprawności (medyczny, społeczny, biopsychospołeczny), przedstawiając ich konsekwencje dla procesu normalizacji społecznej. W rozdziale tym analizuje również problem dyskryminacji oraz stygmatyzacji osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną, ukazując zarówno jawne, jak i ukryte formy opresji. Ważnym elementem rozdziału jest przegląd rozwiązań systemowych, który pozwala na ukazanie istniejących praktyk oraz rekomendacji dotyczących wsparcia społecznego dla tej grupy osób. Rozdział cechuje się głęboką refleksją nad zjawiskami społecznymi oraz systemowym podejściem do problematyki, co znacząco zwiększa jego wartość merytoryczną i praktyczną i zasługuje na wyróżnienie.

Trzeci rozdział dysertacji, zatytułowany *Dorosłość osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną w dyskursie naukowym i praktyce pedagogicznej – wybrane aspekty*, poświęcony jest szczegółowej analizie specyfiki dorosłości osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną. Mgr Agnieszka Teklińska koncentruje się na zagadnieniu „upośledzonej dorosłości”, ukazując je zarówno w perspektywie naukowej, jak i praktycznej. Szczególną uwagę poświęca problematyce akceptacji oraz społecznego przyzwolenia na seksualność osób z niepełnosprawnością intelektualną. Rozdział wyróżnia się interdyscyplinarnym podejściem, łącząc refleksje pedagogiczne, socjologiczne i filozoficzne. Istotnym atutem tej części pracy jest również krytyczna analiza społecznych postaw wobec dorosłych osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną, co pozwala lepiej zrozumieć zarówno istniejące bariery, jak i możliwości ich pełnego uczestnictwa w życiu społecznym. Nadaje to rozdziałowi szczególną wartość i zasługuje na wyróżnienie.

W rozdziale 4, zatytułowanym *Metodologiczne podstawy badań nad normalizacją środowiska społecznego matek z głębszą niepełnosprawnością intelektualną*, Doktorantka zaprezentowała wyjątkowo przemyślaną koncepcję badań, świadczącą o Jej dojrzałości naukowej oraz zaangażowaniu w realizację badań. Mgr Agnieszka Teklińska precyzyjnie określiła przedmiot swoich badań, koncentrując się na analizie środowiska społecznego matek z głębszą niepełnosprawnością intelektualną. Po zdefiniowaniu głównego problemu badawczego przedstawiła solidne teoretyczne podstawy realizowanych badań, świadomie opierając swoje działania na interpretatywnym paradygmacie badawczym. Wyzaczyła jasne cele, które obejmują szczegółową analizę jakości życia i uwarunkowań społecznych wskazanej grupy kobiet. Realizując badania, mgr Teklińska zastosowała jakościową strategię badawczą, wybierając metodę studium przypadku, idealnie dopasowaną do specyfiki analizowanej problematyki. Doktorantka przeprowadziła wywiady pogłębione, dbając o przestrzeganie wszelkich standardów metodologicznych i etycznych. Skrupulatnie scharakteryzowała grupę badawczą, którą stanowią celowo wybrane matki z głębszą niepełnosprawnością intelektualną. Doktorantka zrealizowała badania bezpośrednio w naturalnym środowisku uczestniczek, co istotnie wzbogaciło zebraną dokumentację empiryczną.

W kolejnym etapie swoich działań Doktorantka samodzielnie przeanalizowała zgromadzony materiał empiryczny, stosując techniki kodowania otwartego oraz osiowego. Podczas procesu analizy wykazała się dużą refleksyjnością, zauważając ograniczenia narzędzia NVivo w uchwyceniu subtelnych treści wypowiedzi uczestniczek. W rezultacie podjęła decyzję o własnoręcznym przeprowadzeniu kodowania i interpretacji danych, co pozwoliło Jej na dokonanie bardziej szczegółowej i trafnej analizy.

Podsumowując, realizowane przez Doktorantkę działania badawcze wyróżniają się rzetelnością, dokładnością i świadomym połączeniem teorii z praktyką badawczą. Mgr Agnieszka Teklińska jasno wskazała, w jaki sposób wsparcie psychospołeczne dostępne w społecznościach internetowych realnie przekłada się na poprawę jakości życia kobiet z niepełnosprawnością intelektualną, co podkreśla wysoką wartość naukową Jej badań.

Rozdział 5, *Funkcjonowanie matek z głębszą niepełnosprawnością intelektualną w obszarach normalizacji środowiska społecznego – wyniki analizy jakościowej*, jest kluczowym elementem rozprawy, prezentującym wyniki przeprowadzonych badań. Charakteryzuje się wysokim poziomem merytorycznym oraz starannie przemyślaną strukturą, obejmującą różne aspekty życia badanych kobiet, takie jak warunki bytowe, zatrudnienie,

edukacja, macierzyństwo, relacje społeczne i seksualność. Doktorantka szczegółowo omówiła kwestie istotne dla uczestniczek badania, w tym rodzaje potrzebnego wsparcia, radzenie sobie z codziennymi wyzwaniami oraz budowanie więzi emocjonalnych w społecznościach internetowych.

Doktorantka przedstawiła dane empiryczne w sposób rzetelny i przejrzysty, wzbogacając analizę cytatami z wywiadów, co podnosi autentyczność i wiarygodność narracji badawczej. Rozdział ten wyróżnia się również głęboką refleksją oraz wnikliwą interpretacją znaczeń przypisywanych przez same respondentki swojej rzeczywistości.

Zaprezentowana na zakończenie dysertacji dyskusja nad wynikami badań ukazała ich szerszy kontekst społeczno-kulturowy, odnosząc się do wcześniejszych teorii, co pozwala na rozwijanie istniejących koncepcji teoretycznych. Przedstawione wnioski mają istotne znaczenie zarówno dla teorii, jak i praktyki pedagogiki specjalnej. W szczególności wskazują na konieczność upodmiotowienia osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną, redefinicji ich ról społecznych oraz transformacji środowiska społecznego zgodnie z zasadami rzeczywistej normalizacji. Rozdział ten wnosi oryginalny wkład do dyskusji o inkluzji społecznej i edukacyjnej, wskazując praktyczne rekomendacje oraz inspirując do dalszych badań i działań w tej dziedzinie.

Zakończenie

Rozprawa doktorska mgr Agnieszki Teklińskiej stanowi spójną, oryginalną i wielowymiarową analizę złożonego problemu społecznego, jakim jest funkcjonowanie matek z głębszą niepełnosprawnością intelektualną. Praca wyróżnia się wysokim poziomem naukowym, który przejawia się zarówno w głębokim ugruntowaniu teoretycznym, jak i w trafnie zaprojektowanej oraz rzetelnie zrealizowanej strategii badawczej. Świadome zastosowanie paradygmatu interpretatywnego oraz jakościowego studium przypadku wskazuje na dojrzałość naukową Doktorantki.

Część teoretyczna pracy jest szeroko zakrojona oraz dogłębnie przemyślana, co stanowi solidną podstawę dla badań empirycznych i nadaje rozprawie istotną wartość poznawczą. Doktorantka umiejętnie dobrała perspektywę teoretyczną, która współgra z interpretatywnym podejściem metodologicznym, świadcząc o właściwym zrozumieniu założeń ontologicznych i epistemologicznych. Strategia jakościowa, oparta na studium przypadku oraz wywiadach

pogłębionych, została idealnie dopasowana do specyfiki badanej społeczności. Precyzyjne zastosowanie analizy treści pozwoliło mgr Agnieszce Teklińskiej na dogłębną interpretację zebranego materiału empirycznego, prowadząc do wartościowych i trafnych wniosków. Wysoka jakość interpretacji wyników umożliwiła sformułowanie znaczących implikacji zarówno dla teorii, jak i praktyki pedagogiki specjalnej. Praca wnosi nowe spojrzenie na role społeczne kobiet z głębszą niepełnosprawnością intelektualną, co jest cennym wkładem w rozwój tej dziedziny. Wyjątkowość rozprawy przejawia się również w skutecznym przełożeniu teorii na praktykę badawczą – Doktorantka nie tylko trafnie zidentyfikowała istotne problemy, ale także zastosowała odpowiednią metodologię do ich empirycznego rozpoznania.

Język pracy jest klarowny, precyzyjny i komunikatywny, co czyni rozprawę dostępną dla szerokiego grona odbiorców – od przedstawicieli środowisk akademickich, przez praktyków, po organizacje wspierające osoby z niepełnosprawnościami. Znaczenie poznawcze i aplikacyjne wyników badań mgr Agnieszki Teklińskiej jest nieocenione – mogą one stanowić punkt wyjścia do projektowania działań wspierających oraz kształtowania polityk społecznych na rzecz osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną.

W mojej ocenie praca zasługuje na publikację i szerokie upowszechnienie, gdyż oferuje nową, pogłębioną perspektywę w pedagogice specjalnej oraz realnie wzbogaca wiedzę na temat społecznych uwarunkowań macierzyństwa kobiet z niepełnosprawnością intelektualną.

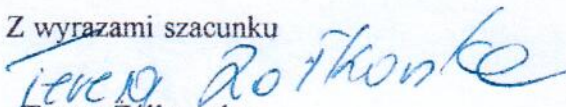
Konkluzja:

Z pełnym przekonaniem stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Agnieszki Teklińskiej stanowi przykład wyjątkowo dojrzałej i oryginalnej pracy naukowej w dziedzinie nauk społecznych. Opracowana z dużą starannością merytoryczną i metodologiczną, wnosi nową, pogłębioną perspektywę do rozważań nad społecznym funkcjonowaniem kobiet z głębszą niepełnosprawnością intelektualną, ze szczególnym uwzględnieniem ich roli jako matek. Badania zostały przeprowadzone zgodnie z najwyższymi standardami jakości badań jakościowych, a ich rezultaty stanowią nie tylko wartościowy wkład do teorii pedagogiki specjalnej, ale również mają bezpośrednie zastosowanie w praktyce pedagogicznej i społecznej.

Na podstawie przeprowadzonej oceny uznaję, że praca spełnia wszystkie kryteria określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1668, z późn. zm.) i może być zakwalifikowana jako rozprawa doktorska. Oryginalność ujęcia tematu, głębokość analizy i znaczenie uzyskanych wyników sprawiają, że praca ta wyróżnia się na tle innych opracowań w tej dziedzinie. W związku z tym rekomenduję dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów procedury doktorskiej, w tym do publicznej obrony rozprawy.

Ponadto, uwzględniając wysoki poziom teoretyczny, staranność metodologiczną oraz znakomitą jakość analizy empirycznej, uważam, że rozprawa mgr Agnieszki Teklińskiej zasługuje na wyróżnienie. Wnoszę zatem do Rady Naukowej Dyscypliny Pedagogika Federacji Naukowej WSB-DSW Merito o przyznanie tej pracy wyróżnienia.

Z wyrazami szacunku

Teresa Żółkowska